

sem ga, naj me odveže tlake, pa me je nagnal in se norčeval iz moje sive glave, češ da sem tlačan, ustvarjen zgolj za delo.«

»Če hočeš, ti bom pa pomagal, da bo delo prej opravljeno,« se je ponudil gozdni škrat.

»Kako mi boš pomagal, ko si majhen in še slabših rok ko jaz,« se je starec otožno nasmehnil in sedel v senco stare trte, da bi se odpočil.

»Čeprav sem majhen, sem močan za sedem mož. Kar posedi in počakaj, da se vrnem, pa boš videl, kaj vse zmorem.«

To je dejal gozdni škrat in pohitel v crnogrobsko hosto, kjer je iz črne zemlje izpuknil ogromno belo skalo, si jo naložil na grbo ter se vrnil v grajski vinograd.

Medtem pa je na črnem konju privihral v vinograd surovi grajski oskrbnik; in ko je videl, da starček poseda, je skočil s konja ter zarjovel:

»Hej, tlačanski pes, ustvarjen si za tlako, a ne za posedanje in lenarjenje!«

In je izza štibal potegnil bič ter z njim premlatil starca, da je le-ta izdihnil pod njegovimi udarci.

Vse to je, skrit za skalo, videl gozdni škrat, ki je prav takrat prispel v vinograd. Zakričal je, da je odmevalo od Lubnika:

»Surovež, starčka si ubil,
zato od trt tega vinograda
ne boš nikdar več vina pil!«

Prestrašeni oskrbnik je zajezdil jahanca in odvihral na loški grad. Še tisto noč pa je gozdni škrat zabrlizgal na prste in zvalil v crnogrobsko hosto vse škrate, ki so prebivali v podzemskih jamah loškega pogorja. Povedal jim je kako in kaj, škratje pa so se maščevali za starčkovo nasilno smrt. V vinogradu so populili vse trte, na opustošeni hribec pa so iz bližnjih host in vrhov nanosili toliko skalovja, da je tamkaj še dandanašnji več pečin ko rodne zemlje.

Hribcu, posejanem s kamenjem, pa so Ločani vzdeli ime — Kamnitnik.

(Motiv: Judita Gerjol, Škofja Loka)

Opomba: Zgodovinsko jedro je omejeno na dejstvo, da je bilo nekoč v okolici Loke razvito vinogradništvo, ki je bilo verjetno že v 15. stoletju v upadanju. Vendar se še okoli 1560 omenja gosposčinski vinograd na Kamnitniku, ki je bil že takrat imel takšno ime (Chemanten). Vinograde so obdelovali kmetje, ki so imeli v posesti tako imenovane viničarske grunte (v Binklju, Moškrinju, Trnju, Vincarjih). V naslednjih desetletjih je gospostvo vinograd na Kamnitniku opustilo.

P. B.

ČUDEŽNA SKALA

V crnogrobski hosti je skala, ki je podobna naslanjaču. Ločani pripovedujejo, da je na tej skali v davnih dneh posedala in se odpočivala sama ajdovska deklica. Ajdovske deklice ni več, ostala pa je skala, ki ima baje takšno čudežno moč, da vsakdo, kdorkoli hodi tja posedat, raste ko konoplja ...

Tako je v Loki živela neka mati, ki je imela devet sinov, devet takšnih hrustov, da se je pod njihovimi nogami zemlja tresla. Ko pa se ji je rodil

deseti sin, je bil takšen nebogljenec, da ga je že najmanjša sapica vrgla ob tla. Desetnik je jedel in jedel, a zrastel ni niti za ped.

Nekega dne pa je obupana mati zanesla nebogljenčka v crnogrobsko hosto, ga posadila na kamniti stol ajdovske deklice in rekla:

»Če ti še čudežna skala ne bo pomagala, boš svoj živi dan ostal majhen ko palček in vsi ljudje te bodo zaničevali, vsi se iz tvoje nebogljenosti norčevali. Sedi, sinko, na tej skali, dokler ne zrasteš in svojih bratov ne prerasteš!«

Mati je odšla v Loko, desetnik pa je obsedel na skali. In glej, ko ga je mati naslednji dan obiskala ter mu prinesla kruha in vina, je njen sinko bil že večji in močnejši.

Tako se je ponavljalo iz dneva v dan: desetnik je jelel materin kruh in rastel, rastel, dokler ni prerastel svojih bratov. Ko pa ga je mati potlej hotela zvabiti domov, je dejal:

»Pustite me še tukaj, mati moja! Še naj rastem, da bom velik in močan, kakor ni bil še nikdar noben Ločan.«

»A kdo te bo hranil?« je zatarnala mati, ki v kašči ni imela zadosti moke, da bi bila sinu lahko spekla tolikšen hleb kruha, kakor se spodobi za velikana.

»Sam se bom preživljal, mati moja,« ji je odvrnil. »Le domov pojdite in skrbite za mojih devet bratov.«

Mati je odšla in pustila sina v crngrobsi hosti. Ta pa je še kar naprej in naprej posedal na čudežni skali in rastel, rastel, dokler ni zrastel v velikana, da je lahko pogledal čez vrhove dreves, kaj se dogaja v Loki. Čudežno skalo je zapustil šele potlej, ko se je pričela pod njegovo težo udirati v zemljo. Odšel je v loške hribe in jedel vse, kar mu je prišlo v roke: kmetom je izpraznjeval hleve, svinjake in kašče, bajtarjem je jemal ovce, pekel je živino in drobnjad na ražnju in se redil ter mastil, da se še dandanašnji pozna revščina vsepovsod, kamorkoli je stopila njegova noga. Ko pa so se hribovci naveličali njegove kraje, so se združili in nekega dne s cepci, vilami in kosami navalili na spečega velikana-desetnika ter ga ubili.

Če hoče torej kdo od vas zrasti v velikana, naj gre v crngrobsko hosto na čudežno skalo sedet. In ko bo postal velikana, naj ga ne skrbi, kako se bo preživljal, kajti velik je naš svet in tudi za velikana, ki je pojeduh, se v Loki peče kruh.

(Motiv: Ivica Brenk, Škofja Loka)